

Радовецька Людмила Василівна,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права ННІ КРД
Національної академії Служби
безпеки України, кандидат
юридичних наук

Ткаченко Михайло Олександрович,
заступник завідувача СК-1 ННІ КРД
НА СБ України

ОПЕРАТИВНА ГРА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

В умовах розвитку й укріплення демократичної правової держави в Україні та в контексті державно-політичних реалій сьогодення, пов'язаних насамперед із анексією Криму у 2014 році, розв'язанням реальних бойових дій на Сході України, особливої актуальності набуває контррозвідувальна діяльність (далі – КРД), можливості якої хоча й не безмежні, однак є дієвим, виправданим та повноцінним елементом системи забезпечення національної безпеки загалом та безпеки держави (державної безпеки) як її ключової складової зокрема, а мистецтво здійснення такого виду діяльності надає досить масштабні, стратегічні можливості, є вельми цінним ресурсом для будь-якої держави, перспектив її процвітання, розвитку та оптимального функціонування, тобто максимально ефективного забезпечення її безпеки. Забезпечення безпеки держави в сучасних умовах демократичної держави має спрямовуватися, насамперед, на захист прав і свобод людини, гарантування інтересів суспільства й держави (ст. 3 закону України «Про основи національної безпеки України») [1], водночас пріоритет прав і свобо людини і громадянина віднесено до принципів забезпечення національної безпеки (ст.5 Закону України «Про основи національної безпеки України») [1].

Гармонійність існування сучасної демократичної держави, де основною цінністю визнаються права та свободи людини досягається, перш за все, дотриманням балансу, відповідно до якого держава та суспільство не посягають на конституційно визначені права людини шляхом їх незаконних обмежень чи порушень, а реалізація людиною своїх прав і свобод не перешкоджає функціонуванню держави й суспільства як їх гарантів. Це фактично, закріплено й у Конституції України, де у статті 3, зокрема, закріплено відповідальність держави перед особою за свою діяльність, соціальну спрямованість державної діяльності, гарантування забезпеченості прав та свобод людини як основного обов'язку держави [2].

Під час здійснення як безпекової, так і правоохоронної діяльності забезпечується не лише безпека особи а й весь спектр її конституційних прав і свобод. У цьому контексті доречним є міркування В.А. Омельчука який зауважив, що забезпечення СБ України безпеки держави, суспільства та людини реалізується із застосуванням передбачених законодавством сил та засобів саме у сфері її компетенції щодо захисту державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного й оборонного потенціалу України, законних інтересів держави від розвідувально-підривної діяльності спецслужб іноземних держав. [3; с. 9].

Оскільки КРД є невід'ємною функцією забезпечення безпеки держави (державної безпеки), то закономірним вбачається твердження, що все більше аспектів цієї діяльності підлягатиме удосконаленню правового регулювання, все більше зростатиме діапазон застосування права, – основного інструменту (засобу) регулювання КРД. І, таким чином, правовому регулюванню підлягатимуть ті аспекти КРД, які дотепер ще не потрапили до сфери правового регулювання. Таким чином забезпечується основна мета правового регулювання – регламентація саме найбільш значущих, важливих соціо-необхідних суспільних відносин, потреба у

врегулюванні яких спричинена саме реаліями сьогодення, об'єктивно назрілими потребами.

У контексті зазначеного, особливо актуалізується потреба в удосконаленні правового регулювання КРД загалом, так й окремих її елементів здійснення зокрема. До таких слід віднести питання правової природи методів здійснення КРД, одним із яких є оперативна гра. Це питання набуває особливої гостроти з огляду на ті виклики й загрози, з якими зіштовхується Українська держава на сучасному етапі свого державотворення.

Результат аналізу відкритих та спеціалізованих видань з цієї проблематики дозволяє зробити висновок про те, що дослідженню нормативно-правового регулювання КРД, на відміну від оперативно-розшукової, приділялось та приділяється недостатньо уваги. Ця тенденція у науковій доктрині продовжує домінувати й сьогодні, особливо у зв'язку з прийняттям у 2012 році нової редакції КПК.

Так чи інакше окремі питання, безпосередньо пов'язані з правовими аспектами КРД у різні часи знайшли своє висвітлення у роботах вітчизняних науковців, як-от: В.Ю. Богдановича, С.Г. Гордієнка, В.А. Козенюка, Ю.А. Лапутіної, В.Г. Новицького, М.Г. Павліченка О.Б. Розвадовського та інших вчених. Однак не знайшли свого належного висвітлення питання ознак оперативної гри, її ролі у забезпеченні безпеки держави.

Законом України «Про контррозвідувальну діяльність» визначено, що КРД – це спеціальний вид діяльності у сфері забезпечення державної безпеки, яка здійснюється з використанням системи контррозвідувальних, пошукових, режимних, адміністративно-правових заходів, спрямованих на попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, розвідувальним, терористичним та іншим протиправним посяганням спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на інтереси України [4].

Законодавче закріплення за контррозвідувальною діяльністю таких положень як: «спеціальний вид діяльності у сфері забезпечення державної безпеки», «використання системи контррозвідувальних, пошукових і т.д. заходів» дає можливість стверджувати фрагментарну унормованість застосовуваних суб'єктами здійснення КРД спеціальних способів та методів у їх діяльності для вирішення тих завдань, які покладаються на них безпосередньо законодавцем з метою забезпечення безпеки держави.

Аналіз нормативно-правового регулювання КРД дав можливість виділити основні закономірності, властиві правовому регулюванню оперативної гри, зокрема:

- визначення мети і завдань оперативної гри;
- правового статусу і компетенції суб'єктів і об'єктів оперативної гри;
- виникнення, функціонування, розвитку, та припинення правових відносин учасників оперативної гри;
- закономірності правової регламентації порядку проведення оперативної гри;
- правової регламентації використання результатів, отриманих під час проведення оперативної гри суб'єктами, використання їх у кримінальному, адміністративному процесі, при прийнятті управлінських рішень тощо.

Аналіз наукової літератури та правових норм, що регламентують КРД, у межах якої здійснюється оперативна гра, можна виділити наступні її істотні ознаки:

1. Оперативна гра як метод контррозвідувальної діяльності є одним з дієвих та ефективних державно-правових інструментів забезпечення національної безпеки України.

2. Оперативна гра, в системі функціонування контррозвідувальної діяльності СБУ є специфічним інструментом забезпечення національної безпеки України.

3. Оперативна гра проводиться уповноваженими суб'єктами в межах здійснення своєї компетенції.

4. Оперативна гра проводиться як негласно так і гласно.

5. Узагальненою метою оперативної гри є належне та ефективне забезпечення державної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про основи національної безпеки України : Закон України №964-IV від 19.06.2003 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), №29. - 2003, ст. – 1433.

2. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №30. – Ст.43.

3. Омельчук В. А. Забезпечення прав і свобод людини – функція СБ України / В. А. Омельчук // Збірник наукових праць. – 2006. – № 16. – С. 9-14.

4. Про контррозвідувальну діяльність : Закон України №374-IV від 26.12.2002 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003. - №12. - ст.89.